

לפרק את אבא: גוף האב בשירי משוררות

שירה סתיו
אוניברסיטת בן גוריון

בין הקונסטרוקטים המעצבים את התודעה והתרבות, זה המאופיין בעוצמה הרבה ביותר הוא האב. הוא מייצג את הבריאה ואת הסמכות, יוצר החוק, השיח והתודעה, הוא המוריש את שמו ואת שפתו והוא בעל אפשרות הטרנסצנדנטיות. אלא שכדי לזכות בכוח עצום זה, כוח הייצוג, השעתוק והייצור, היה על האב לוותר על גופו, להפוך לישות מופשטת, נטולת גוף, לגילום של מה שלאקאן מכנה "הסימבולי". מעמדו הסימבולי של האב מאפשר לו לרחף מעל להיסטוריה, לתפקד מחוץ לגבולות הזמן והמרחב, ללא תלות בקיומו הפיזי, למעשה מזכה אותו בחיי נצח. ואכן, האב הסימבולי של לאקאן אינו אלא אב מת – מותו אינו נוטל מאומה מכוחו, אלא מעצימו.

הפמיניזם נוטה לחזור ולקרוא את האב המסוים, כל אב מסוים, כאב סימבולי, כמייצג אולטימטיבי של הפטריארכליות, על מנת לחשוף איך הדכאנות הפטרנלית מחלחלת עד המקרים הפרטיים ביותר ופוגעת בכל אשה ואשה. אך אפשר שהקריאה המטפורית הזאת אינה אלא תורמת לחיזוקו ולביסוסו של מעמדו הסימבולי, חסר הקיום הגופני, הממשי, החד פעמי, של האב.

אפשר שהדרך לערער על כוחו ולפרק את ההגמוניה של האב היא לדעת אותו, להשיב לו את ממשותו הגופנית, וכך גם לחשוף את פגיעותו ואת תלופיותו.

בדיוני אתאר נסיונות אחדים מאת משוררות לגשת אל גוף האב ולייצגו באופן האמור. אעסוק בשירים מאת יונה וולך ודליה רביקוביץ, ואדגיש את תפקודה המרכזי של המטונימיה, בעיקר מסוג הסינקדוכה, בייצוגו של הגוף האבהי (בניגוד לכלים המטפוריים שמפעיל משורר כגון זך). אשתמש במושגי המטונימיה והמטפורה כפי שהציג אותם פרדריק גיימסון בעקבות תפישתו של רומאן יאקובסון (המטפורה כתחליף של נוכחות, המטונימיה כסימון גבולות ההיעדר). בתוך כך אפרוש את הגישה הנשית לייצוג גוף האב כמהלך כפול של פירוק ושל איחוי (דה-קונסטרוקציה ורה-קונסטרוקציה), מהלך המבקש, אמנם, לפרק את האב מנשקו, אך גם להשיב לו את הגוף שנשלל ממנו ואת אפשרות התשוקה.